

Stosunki międzynarodowe w XXI wieku. Próba bilansu

„Afganistan po Amerykanach”

Hubert Beniamin Łuczak

Tematem tekstu jest wpływ kluczowego światowego wydarzenia jakim było wycofanie wojsk USA z Afganistanu w 2021 roku, to też odbiło się szerokim echem na współczesny ład międzynarodowy i dalsze stosunki geopolityczne. Wycofanie wojsk jak i pełnych narzędzi wpływu w tym kraju zakończyło najdłuższą wojnę w historii Stanów Zjednoczonych i stało się pewnym podsumowaniem strategicznego zaangażowania USA w XXI w. Analiza koncentruje się na konsekwencjach decyzji USA, dalszej destabilizacji regionu po zmianach oraz nowy układ sił jaki się ukształtował, przy tym wspominając o kryzysie zaufania sojuszy i wyzwaniach dla norm demokratycznych. Analiza połączy perspektywę realistyczną (wypełnianie próżni władzy przez inne mocarstwa) z uwagami dotyczącymi spójności liberalnego ładu (problemy z egzekwowaniem praw człowieka w Afganistanie).

W pierwszej dekadzie XXI wieku interwencja USA w Afganistanie wpisała się historycznie w globalny kontekst wojny z terroryzmem i dominację amerykańską jako kluczowego gwaranta bezpieczeństwa międzynarodowego na świecie. Atak na World Trade Center był wystarczającym przykładem zagrożeń jakie stawiają czoła demokratycznej zachodniej cywilizacji. Po 20 latach obecności militarnych i znaczących kosztach utrzymania z budżetu Pentagonu Stany Zjednoczone ostatecznie wycofały swoje kontyngenty 2021 roku. Ten moment został opisany jako logistyczny sukces, ale przy tym „strategiczna porażka” w ocenie wpływowych dowódców amerykańskich. Wycofanie z Afganistanu otworzyło nowe pytania o rolę USA w świecie oraz o zmiany w globalnym porządku sił. Należy zagłębić się i odpowiedzieć na pytania jakie skutki przyniosła ta decyzja – zarówno krótkoterminowe (np. ewakuacja, sytuacja humanitarna), jak i długoterminowe (zmiana układu sił, nowe wyzwania dla NATO i ONZ).

Kontekst wycofania wojsk USA z Afganistanu:

Decyzja o wycofaniu wojsk przez prezydenta Joe Bidena została ogłoszona w kwietniu 2021, a zakończono ją do 11 września 2021, na 20. rocznicę ataków z 11 września. Wcześniej porozumienie z Doba (luty 2020) nakładało termin 1 maja 2021 na zakończenie misji sojuszniczej, jednak prezydent Biden przesunął go na koniec sierpnia. Mimo, że operacja wycofania przebiegła sprawnie logistycznie, eksperci już wcześniej mocno podkreślali zagrożenia wynikające z szybkiej rezygnacji z budowy państwa afgańskiego. Prezydent Obama w 2009 r. wskazywał na potrzebę jasnych miar postępu w Afganistanie, zaś były sekretarz obrony Rumsfeld zapisał, że „nigdy nie wycofany wojsk ... dopóki nie zapewnimy stabilizacji”. Tymczasem 2021 okazało się momentem gwałtownego odwrotu. NATO, dowodzące wcześniej misją ISAF, również zakończyło swoje operacje. Podczas błyskawicznego upadku Kabulu sojusznicy musieli organizować ewakuację cywilów i współpracowników (w sumie ok. 120 tys. osób) przy użyciu sił USA, Wielkiej Brytanii i Turcji oraz sił pomocniczych UE. To też zamknęło formalnie długi etap stabilizacji z zachodnim zaangażowaniem.

Bolesnym skutkiem destabilizacja w Afganistanie było błyskawiczne przejęcie władzy przez Talibów 15 sierpnia 2021 roku oznaczające koniec konstruktu demokratycznego zaprojektowanego po 2001 roku przez globalną potęgę. W komentarzu PISM wskazano, że bez obecności zachodnich żołnierzy struktury nowego państwa rozpadną się w ciągu kilkudziesięciu godzin i tak też się stało. Talibowie ustanowili podwaliny pod państwo oparte na radykalnym szariacie, co oznaczało koniec systemu demokratycznego i pełne ograniczenie praw obywatelskich, szczególnie kobiet, które płacą tym samym jedną z najwyższych cen, a w rezultacie Afganistan pogrąża się w kryzysie gospodarczym i humanitarnym, który wymyka się kontroli między narodowych instytucji. Organizacje humanitarne alarmują o załamaniu się systemu zdrowia i edukacji oraz o katastrofie żywnościowej, co zagraża międzynarodowemu porządkowi moralnemu i humanitarnemu.

Zagrożenie dla regionu jest z roku na rok coraz większe gdyż brak zachodnich gwarancji i zabezpieczenia Afganistanu „przenosi na państwa sąsiednie główną odpowiedzialność za zapewnienie bezpieczeństwa w regionie”. Ekspansja przemytu i agresji oraz wzrostu

terroryzmu staje się regionalnym problemem. Wzrastają napływy uchodźców, wzmożona działalność islamistycznych terrorystów oraz handel bronią i narkotykami tym samym Państwa Azji Środkowej i Rosja szczególnie odczuwają negatywne skutki – Rosja i kraje sąsiadujące mierzą się z rosnącym zagrożeniem transgranicznym, co „uniemożliwi realizację chińskiej Inicjatywy Pasa i Szlaku i pogorsza warunki rozwoju gospodarczego w całym regionie”.

Wycofanie wojsk amerykańskich z Afganistanu zasadniczo zmieniło dynamikę geopolityczną w regionie, stawiając wiele państw przed nowymi wyzwaniami. W miarę jak Talibowie umacniają swoją władzę, pojawia się pytanie o przyszłość współpracy międzynarodowej w tym ważnym i jednak wciąż kluczowym regionie. Kryzys humanitarny, któremu towarzyszy głównie wzrostu działalności terrorystycznej, może skłonić sąsiednie państwa do zacieśnienia współpracy w zakresie bezpieczeństwa, co z kolei może prowadzić do niekontrolowanej przez zachód militaryzacji regionu. Dodatkowo, destabilizacja Afganistanu wywołuje falę uchodźców¹), co stanowi wyzwanie dla krajów Europy i Azji Centralnej, zmuszając szczególnie Europę do ponownego przemyślenia swojej polityki migracyjnej oraz strategii obronnej.

W kontekście globalnym, wycofanie USA z Afganistanu może być postrzegane jako sygnał osłabienia amerykańskiego przywództwa co stwarza próżnię, którą mogą wypełnić inne mocarstwa, takie jak Chiny czy Rosja co oczywiście wygląda tragicznie z punktu widzenia władzy, zarządzania i wartości cywilizacji zachodu dla której walka o demokrację i prawa człowieka pragną pozostawać niezmiennie wartością nadrzędną. Zarówno Pekin, jak i Moskwa mogą próbować wykorzystać tę sytuację do umocnienia swoich wpływów w Azji Centralnej, co może prowadzić do nowych napięć na linii Wschód – Zachód.

Bibliografia:

Bocheńska, J. (2021). Afganistan: historia, społeczeństwo, kultura. Kraków: Wydawnictwo UJ.

Łoś-Nowak, T. (2022). Wycofanie wojsk USA z Afganistanu – analiza polityczna i międzynarodowa. „Sprawy Międzynarodowe”.

Kuźniar, R. (red.). (2011). Polityka i siła. Studium stosunków międzynarodowych. Warszawa: Scholar.

Instytut Studiów Strategicznych (ISS). (2022). Raport: Wycofanie USA z Afganistanu – skutki dla NATO i Polski. Kraków.